Wijnegem, Merksemsebaan

Programma van Maatregelen

Auteurs:
Wouter Vennekens

Erkend Archeoloog:
W. Vennekens (OE/ERK/Archeoloog/2022/00005)

1 Inleiding

Het Vlaams Erfgoed Centrum heeft in 2023 een nota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Merksemsebaan te Wijnegem.

1.1 Administratieve gegevens

Eerdere onderzoeksfasen:	Bureauonderzoek: 2021L152
Huidige onderzoeksfasen:	Landschappelijk bodemonderzoek: 2023E203 (uitgesteld traject)
Aanleiding:	Nieuwbouw
Adres:	Merksemsebaan
Gemeente:	Wijnegem
Provincie:	Antwerpen
Kadastrale gegevens:	Gemeente Wijnegem, afdeling 1, sectie A, nummers $46^{E}2$, 46F2, 145E, 138D, 150B en 137Z
Diepte bodemverstoring	Max. 3 m-mv
Oppervlakte plangebied	43900 m^2 / 4,4 ha
Oppervlakte bodemingrepen:	43900 m^2 / 4,4 ha
Coördinaten (*bounding box; Lambertcoördinaten (EPSG:31370)*	159005,84 / 214043,41 159225,53 / 213924,67 159139,22 / 213745,05 158960,16 / 313944,05
VEC-projectcode:	Landschappelijk bodemonderzoek: 5040265
Auteur(s):	W. Vennekens
Projectmedewerker(s):	W. Vennekens (erkend archeoloog, assistent-aardkundige)
Wetenschappelijke advisering:	R. Vergauwe (Ruben Willaert NV, erkend archeoloog, aardkundige)
Erkend archeoloog:	W. Vennekens (OE/ERK/Archeoloog/2022/00005)
Begindatum onderzoek:	2 juni 2023
Einddatum onderzoek:	Augustus 2023
Beheer en plaats documentatie:	Vlaams Erfgoed Centrum Liesdonk 5 2440 Geel

1.2 Aanleiding van het onderzoek

De bestaande bebouwing binnen het projectgebied zal gesloopt worden. Quasi het volledige projectgebied wordt ingenomen door de nieuwbouw van een bedrijfshal. Deze hal heeft een oppervlakte van 28.993,10 m². Het gebouw wordt gefundeerd op volle plaat met zuilen. De bodemingreep bedraagt ca. 1 m -mv, ter hoogte van de zuilen is dit iets dieper. Ten noorden, oosten en zuiden van het geplande gebouw komen verhardingen (wegenis, parkeerplaatsen). De bodemingreep bedraagt 50 à 70 cm -mv. Langs de zuidelijke en westelijke grenzen van het projectgebied worden infiltratiebekkens voorzien. De bodemingreep bedraagt minimaal 1 m -mv. Plaatselijk zullen over beperkte oppervlakte bouwputten tot max. 3m-mv gegraven worden.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

2.1 Volledigheid van het onderzoek

Er werd tot op heden een bureauonderzoek en landschappelijk booronderzoek uitgevoerd, dit onderzoek kon zonder problemen volledig uitgevoerd worden. Na deze onderzoeken werd duidelijk dat de geplande werken geen bedreiging vormen voor het archeologisch bodemarchief en aldus een vrijgave geadviseerd kan worden.

2.2 De aan- of afwezigheid van een vindplaats

Bureauonderzoek – [2021L152]
Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba een archeologienota opgemaakt voor de sloop van de bestaande gebouwen en de bouw van een nieuw magazijn met parkeerplaatsen, infiltratiebekkens etc. In 2017 werd reeds een archeologienota opgesteld voor de sloop van de bestaande bebouwing (id 4899). Door de toevoeging van bouwplannen is een nieuwe archeologienota vereist. De westelijke helft van het projectgebied is grotendeels bebouwd met bedrijfshallen en verhardingen. Het oostelijke deel van het terrein is in gebruik als verharde werfzone voor rollend materiaal. Het heeft een oppervlakte van ca. 43.900 m². De bestaande bebouwing binnen het projectgebied zal gesloopt worden. Quasi het volledige projectgebied wordt ingenomen door de nieuwbouw van een bedrijfshal. Deze hal heeft een oppervlakte van 28.993,10 m². Het gebouw wordt gefundeerd op volle plaat met zuilen. De bodemingreep bedraagt ca. 1 m -mV, ter hoogte van de zuilen is dit iets dieper. Ten noorden, oosten en zuiden van het geplande gebouw komen verhardingen (wegenis, parkeerplaatsen). De bodemingreep bedraagt 50 à 70 cm -mV. Langs de zuidelijke en westelijke grenzen van het projectgebied worden infiltratiebekkens voorzien. De bodemingreep bedraagt minimaal 1 m -mV.

Op het plangebied bevinden zich enkele archeologische waarden. Binnen het plangebied zelf zijn er twee archeologische waarden bekend met name CAI-locaties 106429 en 106405. Op locatie 106429 kon er mogelijk in de late Middeleeuwen een site met walgracht bevonden hebben. Vondst op basis van kaartstudie. Locatie 106405, het rechter gedeelte van het projectgebied omvat de mogelijke fundering van een tweede site met walgracht bestaande uit een fundering van drie gebouwen (met opgehoogde bodem, perceelsgracht en drie lineaire bodemsporen). Op deze locatie zou zich de 'Hoeve Ter Vennen' bevonden hebben. In de dichte en ruime omgeving van het projectgebied zijn een groot aantal CAI-locaties aangetroffen variërend tussen de Steentijd en Nieuwste Tijd.

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon worden achterhaald dat er binnen het projectgebied zeker bebouwing aanwezig is sinds de eerste helft van de 19de eeuw. Het gaat om drie gebouwen in het noordoosten van het projectgebied. Deze gebouwen worden omringd door smalle percelen die mogelijk de locatie van een op dat moment reeds verdwenen gracht van een walgrachtsite weergeven. Een vierde gebouw lag in het westen deels binnen het projectgebied. De bebouwing is vermoedelijk ouder dan de 19de eeuw, maar door moeilijkheden met het exact georefereren van de Ferrariskaart geeft deze oudere kaart ons geen duidelijk beeld van mogelijke bebouwing binnen het projectgebied in de 18de eeuw. Historisch gezien kunnen we voor het projectgebied spreken van een matig hoge densiteit aan bebouwing. Vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw werd vooral het westelijke deel van het projectgebied bebouwd met bedrijfsconstructies en verhard. Ook het oostelijke deel van het projectgebied werd in de 21ste eeuw verhard.

Het projectgebied ligt in de vallei van de Klein Schijn, in een gradiëntenzone. Er is een kans op het aantreffen van steentijd artefactensites. De gegevens van historische kaarten en de ligging van het projectgebied is de kans op het aantreffen van sporen van de protohistorie tot en met de Nieuwste Tijd groot. De impact die de

bouw van bedrijfsconstructies en verhardingen gehad heeft op de bodem en eventueel aanwezig archeologisch erfgoed valt momenteel niet te achterhalen.

Landschappelijk booronderzoek – [2023E203]
Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek werd de bodem binnen het plangebied mechanisch gekarteerd met behulp van een Geoprobe boorstelling. De bodem binnen het plangebied is sterk getekend door de aanwezigheid van een bedrijventerrein vanaf de tweede helft van de 20e eeuw. Voor de aanleg van verharding en bebouwing is binnen het onderzoeksgebied de oorspronkelijke bodem afgegraven. Dit is te merken aan de aanwezigheid van een antropogeen pakket vanaf het maaiveld tot 50 cm-mv of meer. Dit pakket bestaat voornamelijk uit opgebrachte grond ter stabilisatie en half-harde puinlagen ter stabilisatie (stabilisé). De ondergrens van deze antropogene lagen zijn vaak scherp en duidelijk zichtbaar. In één boring werd eveneens geotextiel aangetroffen onderaan dit pakket, wat wijst op afgraving tot minstens dat niveau. Onder deze eerder technische antropogene lagen worden ook eerder grovere zandige pakketten met veel schelpfragmenten aangetroffen. Er zijn geen aanwijzingen dat dit soort lagen van nature zo hoog in het profiel voorkomen op deze locatie. Het betreft dan ook opgebrachte pakketten van mariene afzettingen, allicht uit het Laat-Tertiair. Het is aannemelijk dat dit materiaal is opgebracht tijdens baggerwerken en de verbreding van het iets noordelijker gelegen Albertkanaal. Het baggermateriaal is gebruikt om het oorspronkelijke Schijndal op te vullen ter voorbereiding van ingebruikname als industriegebied langsheen het kanaal.

In het grootste deel van de boringen werden er nog natuurlijke afzettingen aangetroffen. Deze boringen lagen in het Holocene dal van Het Schijn. Deze afzettingen zijn van alluviale afkomst, te plaatsen in de Formatie van Arenberg. In deze afzettingen zijn geen Holocene bodems of andere bodemvorming aangetroffen. Deze lagen werden geïnterpreteerd als C-horizonten.

De oorspronkelijke bodem is niet meer te herkennen in het plangebied. Er werden in de natuurlijke afzettingen geen oude bodems of andere bodemvorming waargenomen. De C-horizont ligt vaak onder verschillende antropogene pakketten, onder andere opgebrachte zanden uit het nabijgelegen Albertkanaal, alsook meer technisch harde lagen i.e. verharding en stabilisé. Deze situatie geldt voor het hele plangebied. Er worden geen intacte archeologische waarden meer verwacht binnen het plangebied.

3 Advies op basis van de resultaten

Op basis van deze gegevens wordt door het Vlaams Erfgoed Centrum geen verder onderzoek geadviseerd. De geplande werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het bodemarchief. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.